

ვახტანგ ჯობაძე

ვახტანგ ჯობაძე და ალექსანდრე (ლალი) ჯაფახიშვილი

ეს სახელი, სამწუხაროდ, ქართველი საზოგადოებისათვის ნაკლებადაა ცნობილი. იგი გახლავთ საზღვარგარეთ, კერძოდ, ამერიკის შეერთებულ შტატებში მოღვაწე ქართველი კაცი – პროფესიით ხელოვნებისმცოდნე და არქეოლოგი, პროფესორი, რომელიც 1965 წლიდან სისტემატურად იკვლევს საქართველოს სამხრეთ-დასავლეთ ნაწილის – ტაო-კლარჯეთის ისტორიულ ძეგლებს.

ბატონი ვახტანგი, 1989 წლიდან (როცა ეს უკვე შესაძლებელი შეიქნა) არჩეულია საქართველოს საისტორიო საზოგადოების საპატიო წევრად. მას დიდი დამსახურება მიუძღვის საქართველოს საზღვრებს გარეთ არსებული ძატერიალური კულტურის ძეგლების გამომხეურებასა და შესწავლაში.

ვახტანგ ჯობაძე დაიბადა 1917 წელს, თბილისში. დაამთავრა თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტის ფილოლოგიის ფაკულტეტი... სწავლობდა ასპირანტურაში... 1941 წელს გაიწვიეს ომში... ჩაეარდა ტყვედ, რის გამოც სამშობლოში დაბრუნება ვეღარ შესძლო... ომის შემდეგ სწავლა გეტინგენის, ფრაიბურგისა და ერლანგენის უნივერსიტეტებში ისტორიის დარგში განაგრძო. 1949 წელს დაიცვა დისერტაცია თემაზე – „ხახულის ხატი“. მისი კვლევის მთავრი საგანი ყველგან და ყოველთვის ქართული ხელოვნებაა – ქართული ხუროთმოძღვრება და მისი დეკორატიული გაფორმება, კერძოდ, ეკლესიების შემამკობელი ფიგურული სკულპტურები...

ქართველ მკითხველს დღესდღეობით ნაკლებად მიუწვდება ხელი მის ნაშრომებზე... მაგრამ დროდადრო ქართულ პრესაში უკვე იბეჭდება მისი გამოკვლევები, ასევე წერილები მის შესახებ. გამოდის მისი წიგნების თარგმანებიც... ამჯერად ჩვენ ხელთა გვაქვს მისი დიდებული ნარკვევი სათაურით „ომის ტაძარი“, რომელშიც

ორი ვრცელი სტატიაა დაბეჭდილი... და როგორც ქალბატონი ნათელა ალადაშვილი ამ წიგნის შესავალ ნაწილში წერს, ვახტანგ ჯობაძის მიერ ოშკის ტაძრის ადგილზე შესწავლამ (ამ მიზნით იგი ექვსჯერ იყო ტაო-კლარჯეთში) მნიშვნელოვანი მონაპოვრებით გაამდიდრა საქართველოს ისტორია.

დიდხანს სიცოცხლეს ვუსურვებთ მას, დიდებულ ქართველ კაცს, ღვაწლმოსილსა და ნათელს.

მკითხველს ვთავაზობთ რამდენიმე ამონარიდს ქართველ მოღვაწეთა ნაშრომებიდან, რომელნიც მათ ვახტანგ ჯობაძისადმი სხვადასხვა დროს მიუძღვნიათ...

ალბათ, დროა, უფრო უკეთ იცნობდეს მის სახელს ქართველი საზოგადოება.

„ვახტანგ ჯობაძე ცნობილი ქართველი ხელოვნებისმცოდნე და არქეოლოგია. მისი როლი განსაკუთრებულია საქართველოს საზღვრებს გარეთ არსებული ქართული არქიტექტურული ძეგლებისა და ხელოვნების ნიმუშების შესწავლის საქმეში. იგი ამჟამად ამერიკის მოქალაქეა, მაგრამ მისი ფესვები სამშობლოშია.

...1960-იანი წლებიდან ვახტანგ ჯობაძე შეუდგა საქართველოს ერთი ნაწილის, ტაო-კლარჯეთის ძეგლების შესწავლას. XVI საუკუნის მეორე ნახევრიდან თურქეთის მიერ მიტაცებული ეს ტერიტორია ქართველ მკვლევართათვის ყოველთვის როდი იყო ხელმისაწვდომი. განსაკუთრებით ეს ითქმის საბჭოთა პერიოდზე. საბჭოთა მოქალაქეს იქ მიმოსვლის უფლება არ ჰქონდა, მაშინ, როდესაც უცხოელები თავისუფლად მიმოდინდნენ და ძეგლებს სწავლობდნენ. ვ. ჯობაძის სისტემატურმა მოგზაურობამ თავისი ნაყოფი გამოიღო და არაერთი საინტერესო ნაშრომი მივიღეთ.

ამ თემაზე დაწერილი მრავალრიცხოვანი ნაშრომიდან მან ივ. ჯავახიშვილის სახელობის უნივერსიტეტს გადასცა 3500 წიგნი და სალექციო კურსებისთვის განკუთვნილი მდიდარი ფოტომასალა.

განხორციელდა ბატონ ვახტანგ ჯობაძის დიდი ხნის სურვილი, დახმარებოდა ქართველ კოლეგებს და ჩვენი კათედრისთვის გადმოეცა თავისი ბიბლიოთეკა, რაც ქართველი ხელოვნებისმცოდნეებისთვის ნამდვილად დიდი შენაძენია.“

ირინა არსენიშვილი

თსუ ხელოვნების ისტორიისა და თეორიის კათედრის გამგე

...1986 წელს დასავლეთ გერმანიაში გამოიცა დიდტანიანი გამოკვლევა ანტიოქიის მიდამოების ძველ ნამონასტრალთა, პირველ ყოვლისა, ქართული სავანეების შესახებ. მისი ავტორ-გამომცემელი პროფესორი ვახტანგ ჯობაძეა.

ერთ-ერთ საერთაშორისო სამეცნიერო ჟურნალში შემთხვევით აღმოვაჩინე ვახტანგ ჯობაძის ნაშრომი მცხეთის ჯვრის შესახებ. ასე, თუ ისე, ვიცნობდი ჩვენს ხელოვნებისმცოდნეებს და მივხვდი, რომ იგი ჩემთვის აბსოლუტურად უცნობი პიროვნება იყო. მის შესახებ ვკითხე ვახტანგ ბერიძეს. ვახტანგმა თავზე ხელები შემოიღო და მითხრა: „იცი, ეგ ვინ არის? ჩვენ ერთად ვსწავლობდით. შემდეგ ომი დაიწყო და აღარაფერი მსმენია მასზე.“

გავიდა ხანი და ჩვენ არაერთხელ შეგვხვდა მისი სტატიები სხვადასხვა ჟურნალებში. მოგვიანებით, თვითონ ვახტანგი ჩამოვიდა საქართველოში.

მარიამ ლორთქიანიძე

აკადემიკოსი

1970-იანი წლებიდან, როცა ასე თუ ისე, ეს შესაძლებელი შეიქნა, ბატონი ვახტანგ ჯობაძე სისტემატურად ჩამოიღის საქართველოში, მონაწილეობს ქართული ხელოვნებისადმი მიძღვნილ საერთაშორისო სიმპოზიუმებში, აქვეყნებს სტატიებსა და წიგნებს, რომელთაც ფასდაუდებელი მნიშვნელობა აქვთ ქართული ხელოვნებისა, და საერთოდ, ქართული კულტურისათვის.

ამ თემაზე დაწერილი მრავალრიცხოვანი ნაშრომიდან გამოირჩევა „ტაო-კლარჯეთის ქართული ეკლესიები. მშენებლობის მეთოდები და მასალა“. აქ, პირველ რიგში, წამოწეულია ტაო-კლარჯეთის სამეფოს აყვავების ხანის, IX-XI საუკუნეების ხუროთმოძღვრება. ნაშრომში ერთ-ერთ საკითხად განხილულია ამ მხარის ხუროთმოძღვრების როლი საქართველოს ხუროთმოძღვრების განვითარების საქმეში.

ყურადღება გამახვილებულია, აგრეთვე, იმაზე, რომ ეს ეპარქია ქართული ხუროთმოძღვრების განვითარების გზაზე ცხოველხატულობითაა ცნობილი. იმავე მოვლენას აქვს ადგილი ტაო-კლარჯეთშიც. ფართოდაა, აგრეთვე, განხილული მაღალი გემოვნებით შესრულებული კედლის სკულპტურა, რელიეფები. ავტორის მიერ ტაო-კლარჯეთში დაწყებულ და განვითარებულ კიდევ ერთ თავისებურებას ესმება ხაზი. ესაა IX-XII საუკუნეების ხუროთმოძღვრებისთვის დამახასიათებელი ფასადების მორთულობა, სადაც ძირითად ძარღვს წარმოადგენს თალები. იქვე არის განხილული იმ პერიოდის ფასადების მორთულობაში პოლიქრონიის საკითხი.

ნაშრომში ცალკეა გამოყოფილი ამ ეპოქის ტაო-კლარჯეთის ხუროთმოძღვრებაში ახალი ტიპების წარმოშობის საკითხი. განსაკუთრებულ სიმაღლეზეა აყვანილი ტრიკონქებისა და მრავალაფსიდნიანობის საკითხები.

ქართველი ხალხის წინაშე დიდი დამსახურებისათვის ვახტანგ ჯობაძე 1996 წელს არჩეულ იქნა საქართველოს მეცნიერებათა აკადემიის უცხოელ წევრად.

პარმენ ზაქარაია

საქართველოს მეცნიერებათა აკადემიის
წევრ-კორესპოდენტი

ბატონ ვახტანგ ჯობაძეს აქამდეც კარგად ვიცნობდი, როგორც ქართული ხელოვნების ისტორიის მკვლევარს. ჯერ კიდევ 1950-იან წლებში მან გააცნო ევროპელ მკითხველს სახელგანთქმული ხახულის ხატის მინანქრები და გამოამზეურა მადრიდის ერთ-ერთ მუზეუმში დაცული ქართული მინანქრის ნიმუშები. მაგრამ მისი სამეცნიერო მუშაობის ასპარეზი, საერთოდ, ხუროთმოძღვრების ისტორიაა...

მრავალი წლის მანძილზე სწავლობს ვახტანგ ჯობაძე ისტორიული ტაო-კლარჯეთის ძეგლებს. სამხრეთ საქართველოს ტაძრებზე დაკვირვებამ გარკვეული დასკვნები გამოატანინა მას იქაურ ოსტატთა მშენებლობის რიგზე. ძალზე საგულისხმო გამოდგა ტაოს ეკლესიების რელიეფურ გამოსახულებათა სიმბოლიკის ამოხსნის ცდაც. ყველაზე საყურადღებო კი მაინც X საუკუნის ოშკის დიდებული ტაძრის, ჩვენი არქიტექტურის ერთი შედევრათაგანის აგების დროის დაზუსტებაა – ადრე საცილო, ახლა იგი, როგორც ჩანს, საბოლოოდ, 968–978 წლებით განისაზღვრა.

დიმიტრი თუშანიშვილი

ხელოვნებისმცოდნეობის დოქტორი

თუ არ ვცდები, 1952 წელს თბილისის უნივერსიტეტში მიიღეს კატალოგი, რომლის საშუალებითაც გავიგეთ, თუ სად იმყოფებოდა ვახტანგი. დედაჩემმა ცნობილ პროფესორს დევიდ ლანგს მიმართა წერილობითი თხოვნით, დახმარებოდა შვილის მოძებნაში. ერთი-ორი წლის შემდეგ პირველი წერილი და ფოტოსურათი მივიღეთ.

... ვახტანგისგან შეტყობინება 1959 წელს მოვიდა. მამაჩემი ცოცხალი აღარ იყო. შეტყობინებიდან შეხვედრამდე რამდენიმე წელმა კიდევ განვლო. ბოლოს და ბოლოს, 1961 წელს ამერიკიდან მიწვევა გამომიგზავნა. ხომ იცით, რა დრო იყო?... როგორც იქნა, ძმასთან ჩავედი. ორივე ძალიან ვლელავდით, მაგრამ ვახტანგის განცდები მაინც სხვა იყო. მე ხომ მისთვის საქართველოს, სანათესაოსა და მეგობრების ერთადერთი წარმომადგენელი ვიყავი. ძალიან მომეწონა ვახტანგის შვილები. ეთერი უფრო ქართველობს. ემოციური, მგრძობიარე და საოცრად მოსიყვარულეა ყველა ქართველისა და ყოველივე ქართულის მიმართ. ერთხელ, როცა სუხიშვილების ანსამბლი საგასტროლოდ იმყოფებოდა ამერიკაში, ერთ-ერთი ცეკვის შემდეგ გულაჩუყებული ეთერი სცენაზე ასულა და ჩვენს მოცეკვავეებს ატირებული გადახვევია. ვახტანგიც და ირენიც (მისი მეუღლე) მუდამ გაფაციცებულნი არიან, რომ საქართველოდან ჩასული არც ერთი შემოქმედებითი ჯგუფი ყურადღების მიღმა არ დარჩეთ. საქართველოში ბოლო ვიზიტის დროს ჩემმა ძმამ ქართული სიმღერების უამრავი აუდიო ჩანაწერი გაიყოლა. ეს არის მისთვის ყველაზე კარგი „საგზალი“.

თინა ჯობაძე

ქალბატონმა თინა ჯობაძემ გვითხრა, რომ უკვე მზადაა და მალე გამოვა ბატონ ვახტანგის მოგონებების წიგნი.

* * *

ფესვი ჩამრჩა შენს მიწაში,
რაგინდ ცეცხლით გადაგრუჯონ,
ჩემს ხსოვნაში თქვენ ვინ წაგშლით
შატბერდო და არტანუჯო!
ტაო, ტაო, კარგო ტაო,
აკლებულო, საცოდაო!
ჩვენი ქვეყნის ღზინის დედავ,
მტრებმა მკერდს რომ მიგიბლუჯეს...
შენს ჩუქურთმებს ძილში ვხედავ,
შენს დაქცეულ ციხის ბურჯებს,
შენი ხანძთა, შენი ტბეთი,
როდის აღსდგეს იავარო,
როდის იქნეს შენი ბუდი
შენს სადროშოს მიაბარო!
ტაო, ტაო, ჩვენო ტაო!
ქართლ-კახეთის ღვიძლო დაო.

ბრიგოლ აბაშიძე